

Finantskirjaoskus PISA 2012 Eesti tulemused

Pressikonverents 09.07.2014, Haridus- ja Teadusministeerium

Eesti põhitulemused

Eesti põhikooliõpilastel on teiste riikide eakaaslastega võrreldes väga head finantsalased oskused: Eesti õpilased olid PISA 2012 uuringu andmetel osalenud kaheksateistkümnest riigist finantskirjaoskuse tasemelt kolmandal kohal. Eesti õpilaste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui seda matemaatika ja lugemise testi tulemuste põhjal võinuks eeldada.

- **Võrreldes teiste riikidega on meie õpilastel rohkem praktilisi kogemusi igapäevaste pangateenuste kasutamisega:** Eestis on rohkem õpilasi, kes omavad pangaarvet ja/või deebetkaarti kui teistes osalenud riikides.
- **Enamikel põhikooli õpilastel on olemas tööalane kogemus:** kaks kolmandikku õpilastest on ise raha teeninud, näiteks pere-ettevõttes või osalise ajaga töötades.
- **Eesti õpilased omandavad finantsalased oskused läbi mitme õppeaine (integreeritult):** kuigi rahandust koolides eraldi õppeainena ei õpita, käsitletakse enamikes koolides rahateemat integreeritult erinevastes ainetes, nt matemaatikas ja ühiskonnaõpetustes.
- **Linna- ja maalaste oskused rahaasjadest arusaamisel on ühesugused:** linna- ja maakoolide õpilaste tulemused on sarnased.
- **Eesti- ja vene õppekeelega koolide õpilaste finantsalase oskuse vahel on käärid:** vene õppekeelega õpilastel on 42 punkti võrra, so. ca ühe õppeaasta võrra kehvemad oskused. Eesti õppekeelega koolis keskmine tulemus oli 540, vene õppekeelega koolis aga 498.
- **Ka nõrga koduse taustaga õpilastel on head finantsalased oskused:** sotsiaalmajanduslik taust mõjutab Eesti õpilase finantskirjaoskuse taset vähem kui teistest uuringus osalenud riikides.
- **Õpilased saavad üle riigi head finantsalased oskused:** tulemuste erinevus koolide vahel on väiksem kui OECDs keskmiselt ehk meil on võrdselt tugev põhiharidus.
- **Kodu kultuuritaustal selge mõju:** finantskirjaoskuse taset Eestis mõjutab raamatute arv kodus. Õpilased, kelle kodus on üle 500 raamatu, said keskmiselt 40 punkti kõrgema tulemuse.
- **Peres tuleb rääkida lapsega rahaasjadest:** Eesti tulemused näitavad, et kodus rahaasjade arutamine avaldab finantskirjaoskuse tasemele positiivset mõju.

Finantskirjaoskus PISA uuringus

Riigi majandus ja inimeste heaolu sõltub suurel määral ka inimeste finantsalastest otsustest. Finantskirjaoskusega tarbijad on teadlikumad oma otsustes ja nõuavad kvaliteetsemat teenindust, mille tulemusena suureneb turukonkurents ja võimendub innovatsioon.

PISA 2012 on esimene laiahaardeline rahvusvaheline uuring, millega hinnatakse noorte finantskirjaoskust. Rahvusvaheliselt võrreldavad finantskirjaoskuse andmed võimaldavad vastata küsimustele nagu „milline on noorte valmisolek tegutseda uutes, järjest globaalsemates ja keerukamates finantsüsteemides?” ja „kus on kõrgeim finantskirjaoskuse tase?”. Sarnaselt PISA põhivaldkondadega, milleks on **lugemine, matemaatika ja loodusteadused**, mõõdab ka PISA finantskirjaoskuse test 15-aastaste noorte saavutustaset teadmiste ja oskuste rakendamisel.

PISA finantskirjaoskuse definitsioon:

Finantskirjaoskus on **rahaasjade** ja nendega seotud riskide **teadmine ja mõistmine**, motivatsioon ja kindlus neid teadmisi erinevates olukordades hästi **kasutada**, parandamaks isiklikku ja ühiskondlikku rahalist heaolu ning võimaldamaks majanduselus osalemist.

Mida oskavad madalama finantsoskustega õpilased?

- teavad levinumaid finantsteenuseid ja finantsterminoloogiat ning oskavad rahaasjus lihtsamat infot tõlgendada;
- teevad vahet soovidel ja vajadustel ning oskavad teha lihtsaid igapäevased tarbimisotsuseid;
- teavad rahaasjadega seotud dokumentide (nt arve) otstarvet ning oskavad teha lihtsaid rahalisi arvutusi (liitmine, lahutamine, korrutamise) olukordades, millega on ise tõenäoliselt kokku puutunud.

Mida oskavad kõrgema finantsoskustega õpilased?

- oskavad kasutada oma oskusi paljudest erinevatest finantsteenustest ja finantsterminoloogiast, millega ei pruugi oma elus niipea kokku puutuda;
- oskavad analüüsida keerukaid finantsteenuseid ning võtta arvesse nendega seotud dokumentides ka otseselt mitte välja toodud asjaolusid, näiteks tehingukulud;
- oskavad väga täpselt lahendada ebatavalisi olukordi rahaasjus, kirjeldada võimalikke otsuste tagajärgi ning tunnevad finantskeskkonda laiemalt, näiteks oskavad arvestada ka tulumaksuga.

Valim

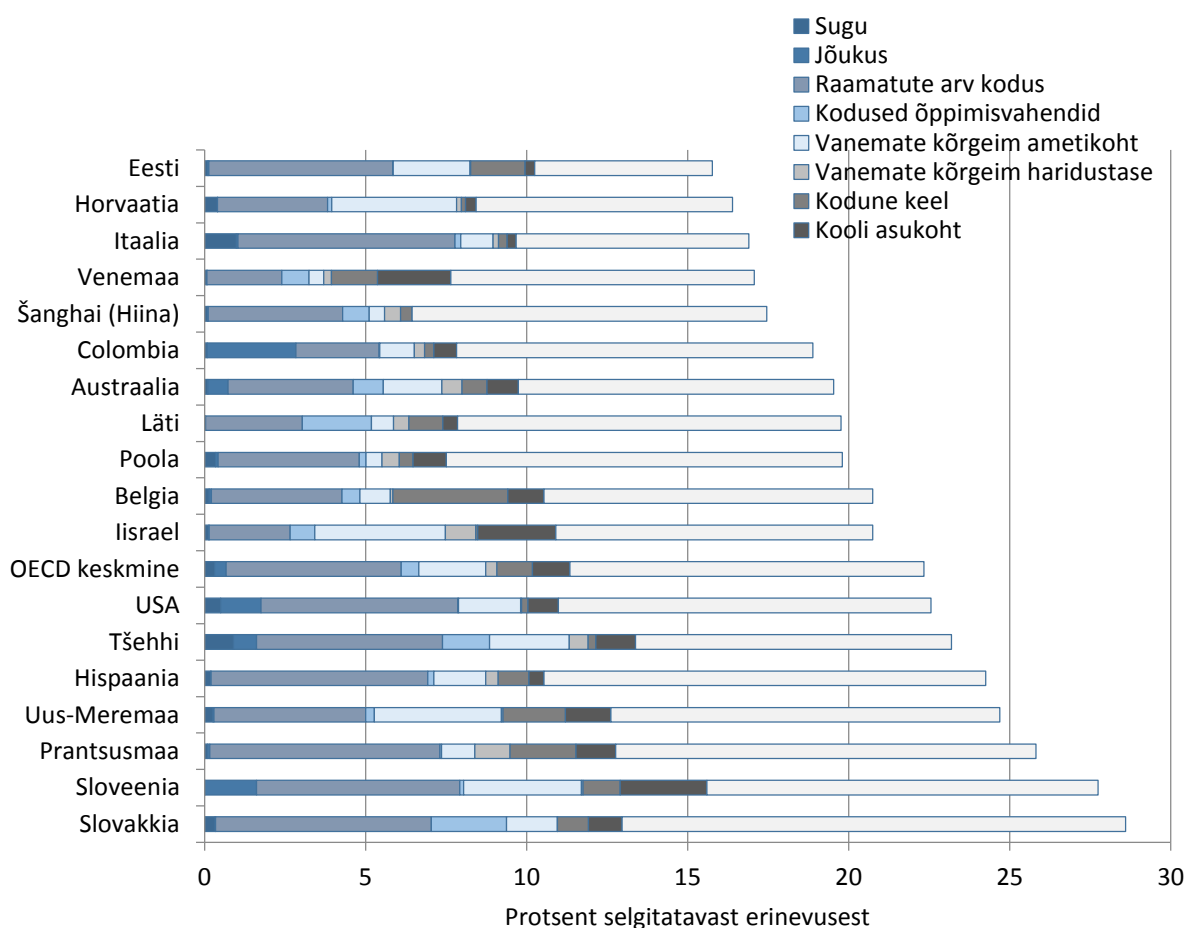

- Osales **18** riiki (uuring oli vabatahtlik lisaks põhiuuringule).
- Kokku osales finantskirjaoskuse testis ligi 29 000 15-aastast noort, esindades ligi üheksat miljonit eakaaslast 18 riigist.
- Eestis PISA 2012 uuringus osales 5867 õpilast, nendest 4779 tegid põhitesti. Igast osalenud koolist 35 õpilast tegi põhitesti ja 8 õpilast finantskirjaoskuse testi.
- Kokku tegi Eestis finantskirjaoskuse testi **1088** õpilast (824 eestikeelses, 224 venekeelses ja 40 kakskeelses koolis).
- OECD keskmine on 500 punkti.
- Üks õppeaasta õppimist on 39 PISA punkti.

Eesti õpilased rahvusvahelises võrdluses

1. Faktorid, mis mõjutavad õpitulemusi:

Eesti õpilastel seondub hea finantskirjaoskus proportsionaalselt enim raamatute arvuga kodus (raamatute arvu pidid hindama õpilased ise). Samas on Eesti eri teguritest üks kõige vähem mõjutatud riike – näiteks mõjutab Eestis vanemate kõrgem ametikoht või kooli asukoht (maakool, linnakool, keerulises piirkonnas asuv kool) õpilase tulemusi palju vähem kui mujal. See näitab – nagu ka PISA põhiuuring –, et Eesti on **põhihariduse tasemel** jätkuvalt ühtlane ning heas mõttes võrdsustava haridussüsteemiga riik.

2. Õpilaste kogemused, hoiakud ja käitumine rahaasjades

- Eesti 15-aastastest omavad pangaarvet 82% ehk enam, kui 4 noort viiest. OECD riikide keskmine on 58,3 %. Meil on pangakaarti omavaid noori tunduvalt rohkem.
- Eesti õpilased, kes omavad pangaarvet ja deebetkaarti saavutasid tunduvalt paremaid tulemusi kui need, kellel kaarti ja pangaarvet ei ole. Pangakaardiga Eesti noorte keskmine on 570 punkti (OECD - 515p), need, kel kaarti ja arvet ei ole, saavutasid 509 punkti (OECD - 492p).

- Paremaid tulemusi saavutasid õpilased, kes arutlevad rahaasjade teemal pereringis iga nädal. Lapsevanemad peaksid rääkima noortega rahast ja selle kasutamisest.

3. Kust saavad 15-aastased raha?

- Eesti noortest 92% on saanud raha kingiks sugulastelt või sõpradelt (OECD-84%)
- 66% on saanud raha kooli kõrval töötamisest (OECD- 66%)
- 19% on saanud taskuraha majapidamistööde eest (OECD- 38%) (Eesti on viimasel kohal)
- 67% taskuraha ilma majapidamistööde kohustuseta. **Eesti pereelu ei eelda rahalised suhted.** (OECD- 51%)
- 29% millegi müümisest (interneti kaudu või turul) (OECD- 31%)

4. Finantskirjaoskus ja kool

Eesti koolides on finantskirjaoskus lõimitud paljudesse õppeainetesse. Kodu ja kool annavad tegelikke pädevusi ja mitte õppeainet. Seda õpetatakse osana matemaatikast, sotsiaal- või humanitaarainete (nt ajaloo, geograafia , ühiskonnaõpetus)

Näide: finantsteema käsitlemisest matemaatikaõppesse integreerituna.

2012. aasta põhikooli matemaatika lõpueksami ülesanne:

Ülesanne 2. (8 punkti)

Tabelis on antud kiirlaenu igakuiste tagasimaksete suurus vastavalt laenatud summale ja laenuperioodile.

Laenatav summa (€)	2 kuud	3 kuud	6 kuud	9 kuud	12 kuud
150	105	75	45	32	24
200	140	100	60	42	33
300	185	130	85	62	49

Vasta järgmistele küsimustele.

1. Kui suur summa tuleb Piretil tagasi maksta, kui ta laenab 150 eurot 9 kuuks?
2. Priit plaanib laenata 200 eurot 12 kuuks. Mitu eurot rohkem peab Priit laenusummaga võrreldes tagasi maksuma?
3. Riina kavatses laenata 6 kuuks 300 eurot. Riina hea sõber Riho pakub oma abi – ta on nõus võtma sellest laenust 150 eurot oma nimele. Kogu laenu maksab tagasi Riina 6 kuu jooksul. Kas Riho poolt pakutud variant aitab Riinal raha kokku hoida? Lisa vastavad arvutused ja põhjendused.
4. Miks ei ole kasulik kiirlaenu võtta või selle võtmist oma sõpradele soovitada?

Rahandusministeeriumi koordineerimisel viiakse Eestis avaliku ja erasektori koostöös ellu riikliku finantskirjaoskuse edendamise programmi. Programmi raames on plaanis koostada praktilised rahandusega seotud õppematerjalid ja korraldada ka vastavat õpetajakoolitust.

Riikide tulemused

Osalenud riigid järjestatud keskmise soorituse järgi

Tabel 2. Finantskirjaoskuse tase riikide võrdluses

Jrk	Riik	Keskmine tulemus	Riigid, mille keskmine tulemus EI OLE statistiliselt erinev nimetatud riigist
-----	------	------------------	---

1	Šanghai (Hiina)	603	
2	Belgia	541	
3	Eesti	529	Austraalia, Uus-Meremaa
4	Austraalia	526	Eesti, Uus-Meremaa
5	Uus-Meremaa	520	Eesti, Austraalia, Tšehhi, Poola
6	Tšehhi	513	Uus-Meremaa, Poola
7	Poola	510	Uus-Meremaa, Tšehhi, Läti
8	Läti	501	Poola, USA
9	USA	492	Läti, Venemaa, Prantsusmaa, Sloveenia, Hispaania, Horvaatia, Iisrael
10	Venemaa	486	USA, Prantsusmaa, Sloveenia, Hispaania, Horvaatia, Iisrael
11	Prantsusmaa	486	USA, Venemaa, Sloveenia, Hispaania, Horvaatia, Iisrael
12	Sloveenia	485	USA, Venemaa, Prantsusmaa, Hispaania, Horvaatia, Iisrael
13	Hispaania	484	USA, Venemaa, Prantsusmaa, Sloveenia, Horvaatia, Iisrael
14	Horvaatia	480	USA, Venemaa, Prantsusmaa, Sloveenia, Hispaania, Iisrael, Slovakkia
15	Iisrael	476	USA, Venemaa, Prantsusmaa, Sloveenia, Hispaania, Horvaatia, Slovakkia, Itaalia
16	Slovakkia	470	Horvaatia, Iisrael, Itaalia
17	Itaalia	466	Iisrael, Slovakkia
18	Colombia	379	

Märkused.

	Riigi keskmine tulemus on statistiliselt oluliselt kõrgem kui OECD keskmine
	Riigi keskmine tulemus ei erine statistiliselt oluliselt OECD keskmisest
	Riigi keskmine tulemus on statistiliselt oluliselt nõrgem kui OECD keskmine

Allikas: OECD 2014

Õpilaste jaotumine saavutustasemetega järgi (2. tase on baastase)

Eestis on väga vähe nõrku ehk madalatel saavutustasemetel õpilasi. Üle OECD keskmise heal tasemel õpilasi ning Keskmisel tasemel kõrgel saavutustasemel õpilasi. Meie suurim väljakutse ongi tippude väljaarendamine

Tabel 3. Õpilaste osakaal saavutustasemeti

Riik	1. tasemel olevate õpilaste %	2. tasemel olevate õpilaste %	3. tasemel olevate õpilaste %	4. tasemel olevate õpilaste %	5. tasemel olevate õpilaste %
Šanghai (Hiina)	2	5	19	32	43
Eesti	5	19	36	28	11
Belgia	9	15	26	30	20
Läti	10	27	36	23	5
Poola	10	23	34	26	7
Tšehhi	10	21	33	26	10
Austraalia	10	19	29	25	16
OECD keskmine	15	23	30	22	10
Uus-Meremaa	16	18	23	23	19

Horvaatia	16	31	32	17	4
Hispaania	17	26	35	19	4
Venemaa	17	25	33	21	4
Sloveenia	18	27	31	18	6
USA	18	26	27	19	9
Prantsusmaa	19	23	30	19	8
Itaalia	22	30	32	15	2
Slovakkia	23	26	28	17	6
Iisrael	23	23	27	19	9
Colombia	56	26	13	4	1

Kõige suurem osa sellel tasemel olevaid õpilasi osalenud riikide võrdluses

Kõige väiksem osa sellel tasemel olevaid õpilasi osalenud riikide võrdluses

Allikas: OECD 2014

Näidisülesanded PISA-s

ARVE

Sirle saab meili teel sellise arve.

				
Moekad Rõivad		Arve Arve number: 2034 Kuupäev: 28. veebruar		
<u>Sirle Juhanson</u> Kingu mnt 29 Kevadlinn Zedland 3122		Moekad Rõivad Vahtra 48 Selgevee Zedland 2090		
Tootekood	Kirjeldus	Kogus	Ühiku hind	Kokku (ilma käibemaksuta)
T011	T-särk	3	20	60 zedi
J023	teksad	1	60	60 zedi
S002	sall	1	10	10 zedi
Kokku ilma käibemaksuta:				130 zedi
Käibemaks 10%:				13 zedi
Postikulu:				10 zedi
Kokku koos käibemaksuga:				153 zedi
Makstud:				0 zedi
Kokku maksta:				153 zedi
Tähtaeg:				31. märts

Eestis teadis õiget vastust 40 % õpilastest

Sirle näeb, et Moekad Rõivad on arvel vea teinud.

Sirle tellis ja sai kätte kaks T-särki, **mitte** kolm.

Postikulu on fikseeritud tasu.

Mis summa tuleb kokku maksta uue arve järgi?

Kokku maksta zedides: .....

OSTUDE TEGEMINE

Sille võtab sularahaautomaadist 50 zedi, et teha mõned ostud.

Küsimus 1: OSTUDE TEGEMINE

Sille ostab 38,50 zedi eest toidukaupu.

Ta maksab 50-zedise rahatahega.

Kui palju Sille umbes raha tagasi saab?

- A Vähem kui 10 zedi.
- B 10 ja 15 zedi vahel.
- C 15 ja 20 zedi vahel.
- D Rohkem kui 20 zedi.

Eestis teadis õiget
vastust 96%
õpilastest

UUS JALGRATAS

Mägijalgratas

Kohe välja ostes 600 zedi!

Pole raha? Küsi meie poe
suurepärasest finantspakkumist.

Madalad intressimäärad!

Andres ostab jalgratta.

Ta võtab jalgrattapoe finantsosakonnast laenu.

Eestis teadis õiget
vastust 82%
õpilastest

Küsimus 7: UUS JALGRATAS

Kui palju Andres jalgratta eest tõenäoliselt maksab?

- A Vähem kui 600 zedi.
- B Rohkem kui 600 zedi.
- C Täpselt 600 zedi.

INVESTEERIMINE

Neli ajalehekuulutust tutvustavad erinevaid viise raha investeerida.

Hoiusta ZedPangas

Küsi juba täna meie kõrgete intressimäärade kohta.

Investeeri kinnisvarasse

Räägi meie kogenud agentidega kohe praegul

Paiguta oma raha aktsiaturule

Räägi finantsnõustajaga.

Osta valitsuse võlakirju

Teenid oma raha pealt hästi.

Eestis teadis õiget vastust 34% õpilastest

Küsimus 17: INVESTEERIMINE

Inimesed võivad paigutada kogu raha ühte liiki investeeingusse või jaotada raha erinevat liiki investeeingute vahel.

Mis on peamine **rahaline** eelis raha jagamisel erinevat liiki investeeingute vahel?